

Библиографические ссылки

1. MIRONENCO, E. *Armonia sferelor: Creația compozitorului Ghenadie Ciobanu*. Chișinău: Cartea Moldovei, 1999.
2. СУХОМЛИН-ЧОБАНУ, И. Ранние симфонические сочинения Геннадия Чобану. **В: Cercetări de muzicologie**. Chișinău, 1998, p. 140–170.
3. МИРОНЕНКО, Е. Концерт для маримбы и симфонического оркестра Геннадия Чобану в свете тенденций начала XXI века. **В: Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Anuar științific: Muzică, Teatru, Arte plastice**, 2011. Chișinău, 2011, p. 33–39.

CELE TREI CONCERTE PENTRU CLARINET ȘI ORCHESTRĂ DE COARDE ALE COMPOZITORULUI OLEG NEGRUȚA

THREE CLARINET AND STRING ORCHESTRA CONCERTOS BY OLEG NEGRUȚA

NATALIA CHICIUC,

masterandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

SERGIU MUȘAT,

lector,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Deși genul de concert instrumental a apărut cu mai bine de 3 secole în urmă, în Basarabia acesta debutează abia prin anii '10 – '20 ai sec. XX. Astfel, posibilitățile evoluției sale s-au încadrat în limitele unui secol de existență. Printre compozitorii preocupați de acest gen se află Oleg Negruta, în palmaresul căruia găsim peste zece concerte. Trei dintre ele sunt dedicate clarinetului iar în articolul de față acestea urmează a fi supuse unei succinte analize.

Cuvinte-cheie: concert instrumental, clarinet, compozitor, interpret, Basarabia, gen, formă, caracter.

Although the genre of instrumental concerto appeared more than three centuries ago, in Bassarabia it began by the 10s –20s of the twentieth century. Thus, possibilities of its development were within the limits of a century. Among the composers who work in this genre is Oleg Negruta, in whose record we can find over ten concertos. Three of them are dedicated to the clarinet and in this article they will be the subject of a brief analysis.

Keywords: instrumental concerto, clarinet, composer, performer, Bassarabia, genre, form, character.

În valoarea sa istorică și esența interpretativă, concertul instrumental poate fi considerat drept unul dintre cele mai importante și complexe genuri ale muzicii universale. În cei circa 300 de ani acesta a evoluat prodigios, în conformitate cu concepțiile epocilor, perfecționarea continuă a instrumentelor muzicale, îmbogățirea limbajului artistic. Apărut în secolul XVI în palmaresul compozitorilor italieni, apoi în cel al englezilor și germanilor, după care în întreaga Europă în secolul XVIII, în Basarabia evoluția genului de concert începe cu anii '10-'20 ai secolului XX. Apoi, „timp de câteva decenii acesta a parcurs o cale intensivă de dezvoltare: din perioada

formării sale, în anii '50, cea a acumulării maturității în a doua jumătate a anilor '60–'70, până la înflorirea adevărată, un fel de „veac de aur” în anii '80. De la începutul anilor '90 genul a intrat și continuă să se afle și astăzi în perioada de tranziție” [1, p. 731].

Dacă la începuturile sale în Basarabia genul de concert a debutat prin intermediul vioarei — *Concertele pentru vioară și orchestră* de C. Romanov, V. Onofrei, Șt. Neaga, D. Gherșfeld și V. Poleacov, mai târziu cercul instrumentelor solistice s-a lărgit din contul instrumentelor de suflat: trombon, corn, oboi, flaut, clarinet, nai ș.a. Printre primele astfel de exemplare se numără *Concertul pentru clarinet și orchestră* și *Concertul pentru trompetă și orchestră* de Al. Mulear, *Concert pentru doi interpreți la flaut* de Z. Tkaci, urmate apoi de *Concertul pentru clarinet și orchestră de cameră* de S. Buzilă, *Concertul tripartit pentru nai și orchestră de cameră*, *Concert pentru saxofon alto și orchestră de cameră* și *Concertul pentru trombon și orchestră simfonică* de B. Dubosarschi, *Concertul pentru oboi și orchestră de cameră* și *Concertul pentru trombon și orchestră de cameră De profundis* de D. Chițenco, *Concertele nr.1 și 2 pentru corn și orchestră de coarde*, *Concertul pentru trombon și orchestră simfonică*, *Concertul pentru trompetă și orchestră simfonică* și *Concertele nr.1, 2 și 3 pentru clarinet și orchestră de coarde* de O. Negruța, *Concertul pentru nai și orchestră de cameră* de T. Zgureanu.

La o analiză a listei creațiilor menționate, se observă că dintre toți compozitorii basarabeni, puțini sunt cei care au dedicat concerte instrumentale clarinetului: Al. Mulear, S. Buzilă, O. Negruța. Acest fapt poate fi motivat prin scurta istorie basarabeană de până la un secol a genului de concert, în general, și de apariția târzie a interpreților profesioniști la clarinet. Cu toate acestea, concertului clarinetistic i se prevede o existență durabilă și fructuoasă, cu atât mai mult cu cât există o solicitare crescândă din partea publicului, or concertul instrumental este „unul dintre cele mai importante genuri în muzica academică, realizând o situație comunicativă care contribuie la o mai bună înțelegere între compozitori și ascultători și, în acest mod, la rezolvarea problemei de supraviețuire a „muzicii serioase” în lumea contemporană” [1, p. 703].

Așadar, după cum am menționat anterior, există o scurtă listă de compozitori basarabeni preocupați de clarinet și de posibilitățile tehnice și expresive ale acestuia. Deși unii din ei îl preferă mai mult ca parte componentă a partiturii, alții îi închină lucrări în întregime. Oleg Negruța — reprezentant al generației născută între cele două războaie mondiale — este unul dintre compozitorii care prin întreaga sa operă muzicală, realizată printr-o evoluție rectilinie, demonstrează posibilitatea creării unor lucrări reprezentative, pe baza unui atașament constant la profesionalismul interpretativ basarabean. Cu toate că în debutul carierei sale componistice preferă instrumente solistice tradițional-clasice — vioara, violoncelul, pianul — spre sfârșitul anilor '80 începe să scrie pentru instrumente de suflat, în special pentru clarinet. Una dintre motivări este

doriința de a susține cariera solistică a fiului său Alexandru, acesta fiind clarinetist. Astfel, își fac apariția un șir de creații dedicate clarinetului, printre care și cele *trei Concerte pentru clarinet și orchestră de coarde* (1986, 1993 și respectiv 2009), pe care tatăl Oleg Negruța le dedică fiului Alexandru Negruța (chiar dacă acest fapt nu întotdeauna este menționat pe paginile lucrărilor).

Concertul nr.1 pentru clarinet și orchestră de coarde este unul din cele circa zece lucrări concertante ale compozitorului basarabean Oleg Negruța. Deși se pare, după o analiză a listelor cronologice a lucrărilor sale, că este prima creație apartenență genului de concert (scrisă în anul 1986), aceasta demonstrează totuși o gândire muzicală destul de matură și un stil componistic bine conturat și pe deplin format, rezultând o lucrare ce denotă calități artistice și muzicale incontestabile. Se poate sublinia faptul că în acest concert autorul a reușit, printre altele, să îmbine cu succes caracterul epic cu cel liric. Și, cu toate că creația arată, mai ales în punctele de culminație, o certă tensiune dramatică, totuși dramatismul, și pasiunea — deși prezente în unele pagini ale *Concertului nr.1 pentru clarinet și orchestră de coarde* — nu sunt prea caracteristice structurii sale ideatice, de care, de altminteri, sunt aproape străine nostalgia și efuziunile lirice sau exteriorizarea puternică a unor sentimente.

Constatăm, cu referire la această lucrare, ideea unei arhitecturi tripartite de concert instrumental, după structura *Allegro–Adagio–Allegro* concepută încă de cel care aduce genul pe culmile sale istorice — Antonio Vivaldi — și însușită cu mici excepții de majoritatea compozitorilor, indiferent de epocă sau stil muzical. Deci, repartizarea după tempo a celor trei părți este una obișnuită. Astfel, partea I este un *Allegro con brio* a cărui primă temă se distinge de cantabilitatea celei de-a doua, partea a II-a — un *Andante cantabile* ce îndeplinește rolul centrului liric, dar și o Romanță a cărei structură este pe cât de simplă pe atât de convingătoare prin expresivitate, iar Rondo-ul final — un *Vivace scherzando* caracteristic pentru finaluri, reprezentând expresia unei bune dispoziții cu caracter jucăuș, pe alocuri liric. Cu un pregnant profil ritmic, acesta este inspirat din dansurile populare românești, dar îmbibat cu stilul improvizatoric al jazz-ului. Vădind o atenție sporită asupra disciplinării elementelor de scriitură, compozitorul transfigurează conținutul sonor în spirit propriu și în perfect acord cu sistemul său estetic, însă nerenunțând la clasicele trei părți contrastante prin caracter, tematism, ritm, tempo, formă, factură etc. Fiecare din cele trei părți are o construcție proprie, bine individualizată, variind între exactitatea formei de sonată a primei părți și libertatea tratării interioare celei de-a treia.

Interesul lui Oleg Negruța pentru literatura destinată clarinetului imediat după compunerea *Concertului nr.1 pentru clarinet și orchestră de coarde* se manifestă intens. Până în momentul anului 1993, în care compozitorul scoate la iveală cel de-al doilea opus concertistic, își fac apariția mai multe creații închinată clarinetului, printre care *Sextet în 3 părți pentru*

sufălători: flaut, oboi, clarinet, fagot, corn (1988), *Variațiuni pentru clarinet și orchestră de coarde* (1989), *Fantezie pe tema Rapsodiei de George Enescu pentru clarinet și orchestră de coarde* (1991), *Sonata nr.1 pentru clarinet și pian* (1992) ș.a.

Datorită gândiri muzicale și stilului componistic, *Concertului nr.2 pentru clarinet și orchestră de coarde* ar putea face parte din fondul de aur al muzicii concertistice basarabene. O primă idee esențială în cadrul acestei creații inclusă în mănunchiul de *Concerte pentru clarinet și orchestră de coarde* a autorului se face remarcabilă la nivelul tiparului formal. Chiar dacă lucrarea poartă un evidențiat caracter de *jazz*, acest fapt poate fi justificat mai mult la nivelele ideatic, cel general compozițional și cel al succesiunii de tempo caracteristice unui ciclu concertistic (*repede-lent-repede*). Compozitorul individualizează întregul concept al ciclului de concert, abordând o serie de genuri de *jazz*, cum ar fi *Blues* sau *Swing*, însă nerenunțând la tradiționalele trei părți contrastante prin caracter, tematism, ritm, tempo etc. Unul dintre principiile de unitate a părților este cel de construcție tripartită, în fiecare dintre ele reliefându-se o revenire la inițial, altfel zis, se evidențiază o repriză. Succederea liberă a figurațiilor melodico-armonice, care lunecă rapid în ascendență și descendență în întreg spațiul sonor al instrumentului, dă naștere unor ecouri de improvizatii instrumentale de *jazz*, îmbinate cu pasaje de o profundă imagine lirică. În concluzie, întregul *Concert nr.2 pentru clarinet și orchestră de coarde* demonstrează faptul că inventivitatea și stilul autorului ating cote înalte, ceea ce pune direct mari probleme tehnice și de expresie în fața interpreților.

Compus în anul 2009, *Concertul nr.3 pentru clarinet și orchestră de coarde* este cea de-a treia creație de gen dedicată de Oleg Negruța clarinetului. După dimensiunile sale, lucrarea corespunde perioadei în care genul scurt este bine reprezentat, astfel încât este cel mai redus din cadrul trio-ului de concerte pentru clarinet. Proporțiile reduse ale lucrării condiționează o tratare mai specială la nivel morfologic, al constituirii formei interioare a părților.

Repartizarea celor trei părți este și aici una tradițională. Prima parte, lirică cu note *cantando*, se constituie ca o formă de sonată. De dimensiuni reduse, partea a doua este mai lentă, mai liniștită, în caracter *cantabile* iar forma — una tripartită cu Repriză. Finalul desemnează un caracter jucăuș, la conturarea căruia participă atât tempoul *Allegro vivace* cât și ornamentarea diversă a melodiei. Ca și în a doua parte, construcția muzicală se bazează pe o configurație tripartită. Deci, la fel ca și în celelalte două lucrări analizate, se observă o preferință cu precădere a formelor cu Repriză, ceea ce prezintă un principiu la nivelul căruia se poate observa unitatea ciclului. În general, primele două mișcări se disting prin cantabilitate și lirism de cea de-a treia, care este plină de vivacitate.

În urma prezentării succinte a celor trei concerte ale lui Oleg Negruța — *Concertul nr.1 pentru clarinet și orchestră de coarde*, *Concertul nr.2 pentru clarinet și orchestră de coarde* și *Concertul nr.3 pentru clarinet și orchestră de coarde* — remarcăm măiestria compozitorului de a recurge la o paletă largă de elemente ale limbajului muzical și de a le utiliza astfel încât să reușească să reflecte prin intermediul acestora o gamă foarte variată de imagini muzicale, de stări afective și sentimente. Toate au fost posibile chiar dacă între anii compunerii celor trei lucrări — 1986, 1993, respectiv 2009 — există oarecare distanțe în timp.

Deși concertele lui Oleg Negruța nu pretind la descoperirea unor noi orizonturi — de regulă predomină trăsăturile tradiționale ale genului de concert — totuși sinteza cu elemente de *estradă* și *jazz*, tematismul atractiv și sincer și o permanentă energie emoțională juvenilă și firească contribuie la succesul lor pe scenă. Și, cu toate că din postura de ascultător este ușor perceptibil un concert al compozitorului Oleg Negruța, în cea de interpret se întâlnesc destul de multe dificultăți. În consecință, cele trei concerte reprezintă „un gen accesibil și apreciat de iubitorii de muzică pentru că, pe de o parte, transmite un conținut lesne de înțeles, iar pe de altă parte, permite relevarea calităților expresive și tehnice ale interpreților” (2, p. 76). Probabil că acesta și este unul dintre motivele din care cele trei creații sunt aduse pe scenele muzicale doar de către cei mai virtuozii clarinetiști, din nefericire tot mai rar iviți în lumea muzicală profesionistă. Dacă ar fi să se stabilească un clasament din punct de vedere al nivelului interpretativ necesar și al dificultăților provocate de partituri, în frunte se află *Concertul nr.3 pentru clarinet și orchestră de coarde*, celelalte două aflându-se cu câte o treaptă mai jos, *Concertul nr.2 pentru clarinet și orchestră de coarde* și respectiv *Concertul nr.1 pentru clarinet și orchestră de coarde*. Cu toate acestea, fiecare dintre cele trei lucrări este una specială, așteptată și binevenită atât pentru ascultători, interpreți, muzicologi, cât și pentru însuși compozitorul Oleg Negruța.

Referințe bibliografice

1. MIRONENCO, E. Concertul instrumental în creația componistică din Moldova. **In:** *Arta muzicală din Republica Moldova: Istorie și modernitate*. Chișinău, 2009, p. 703–732.
2. BUGHICI, D. *Dicționar de genuri și forme muzicale*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1978.
3. AXIONOV, V. *Tendențe stilistice în creația componistică din Republica Moldova: (muzica instrumentală)*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.
4. CIOBANU-SUHOMLIN, I. *Repertoriul general al creației muzicale din Republica Moldova (ultimele decenii ale secolului XX)*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.
5. MENDEA, C. *Jazzul clasic: Istorie și legendă*. București: Paideea, 2001.
6. СПОСОБИИ, И.В. *Музыкальная форма*. Москва: Музыка, 1972.